

Горбатюк С.Є.

кандидат наук з державного управління,

докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики

Національної академії державного управління при Президентові України

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО ТИПУ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Динамічні зміни глобального ландшафту та загострення проблем, які охоплюють значну частину світу і не можуть бути вирішені кожною окремо взятою країною, посилили роль міжнародних організацій як регулятора відносин у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки на глобальному, регіональному і національному рівнях. Зростання попиту на їх послуги об'єктивно викликано тим, що саме у рамках міжнародних інститутів можливо найбільш ефективно забезпечити гармонізацію інтересів суверенних держав, дотримання ними єдиних стандартів, правил і норм у регулюванні процесів, спрямованих на забезпечення життєдіяльності суспільства у різних сферах.

Для країн, які визнали себе демократичними, соціальними, правовими державами, першочерговою проблемою залишається забезпечення сталого соціогуманітарного розвитку. Саме тому через участь у найавторитетніших міжнародних організаціях національні уряди намагаються якомога ефективніше використати позитивні аспекти міжнародної співпраці для забезпечення соціогуманітарної безпеки.

У Стратегії національної безпеки України акцентовано на потребі «нового зовнішньополітичного позиціонування України в умовах нестабільності глобальної системи безпеки», а також посилення співпраці держави для досягнення цілей національної і колективної безпеки у рамках глобальних форматів – міжнародних організацій [2]. Тому для державного управління у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки в Україні, яка стала засновницею найавторитетнішої глобальної організації – ООН та є членом багатьох міждержавних організацій, проблема дослідження

міжнародних міжурядових організацій глобального типу має і теоретичне, і практичне значення.

Універсальною міжнародною організацією, яка утворена з метою об'єднання зусиль держав-членів (нині їх – 193) у напрямі утвердження основних прав людини, цінності людської особистості, сприяння соціальному прогресу, підтримки міжнародного миру та безпеки, стала ООН. Відповідно до статуту цілі ООН великою мірою підпорядковані забезпеченню соціогуманітарної безпеки. Серед них – підтримка міжнародного миру та безпеки, розвиток дружніх відносин між націями на основі поваги принципу рівних прав і самовизначення народів, міжнародне співробітництво у вирішенні проблем економічного, соціального, культурного, гуманітарного характеру, розвитку поваги до прав людини та основних свобод для кожного, незалежно від раси, статі, мови та релігії [3]. Саме з метою створення умов для стабільності й благополуччя у світі, ООН сприяє вирішенню міжнародних проблем у таких сферах, як економічна, соціальна, охорона здоров'я, підтримує міжнародне співробітництво у сфері культури й освіти та ін.

Окремим напрямом діяльності ООН є сприяння підвищенню рівня життя, повній зайнятості населення, економічному та соціальному прогресу й розвитку. Відповідальність за виконання цих функцій покладено на один із головних органів, який фактично посідає центральне місце в системі розвитку ООН, – Економічну і соціальну раду (ЕКОСОР). Забезпечуючи зв'язок між різними структурами системи ООН (понад 30 програм, фондів і спеціалізованих установ), ЕКОСОР ставить акцент на сприянні стійкому розвитку шляхом комплексного вирішення соціально-економічних проблем.

Сьогодні, говорячи про стабільність глобальної і національних систем безпеки, неможливо заперечити зв'язок рівня людського розвитку і соціогуманітарної безпеки. Тому важливим напрямом діяльності ЕКОСОР є розгляд доповідей допоміжних органів Ради і різних програм, зокрема Програми розвитку ООН (ПРООН), яка опікується питаннями забезпечення сталого розвитку і працює більш, як у 170 країнах і територіях. ПРООН координує діяльність на глобальному і національному рівнях у напрямі досягнення Цілей у сфері розвитку Декларації тисячоліття, зокрема щодо подолання соціальних проблем, а також розбудови системи демократичного державного управління.

За інформацією експертів ПРООН, із 156 країн, які охоплюють 98% населення світу, за останні 25 років більша кількість країн і населення

вийшли із сукупної групи з низьким рівнем людського розвитку (з 62 країн та понад 3 млрд осіб у 1990 р. ця група скоротилася до 43 країн і трохи більше 1 млрд осіб у 2014 р.). За цей самий період кількість країн та населення, що входить у сукупну групу з високим і дуже високим рівнем людського розвитку, зросла з 47 країн і 1,2 млрд осіб у 1990 р. до 84 країн і понад 3,6 млрд осіб у 2014 р. [4].

За оцінками ПРООН, Україна отримує показник, що відповідає високому рівню людського розвитку. Так, у 2015 р. із 188 країн Україна посіла 81 місце, поступившись на дві позиції у порівнянні з 2014, коли країна була на 83 місці. Загалом, за висновками експертів, за період з 1990 р. по 2014 р. значення індексу людського розвитку в Україні зросло на 6%. Аналіз складових цього індексу показує більш позитивну ситуацію з освітою і грамотністю, однак значно гірше, що демонструє стан здоров'я і тривалість життя, а найгірший показник відповідає вимірюванню рівня життя.

Порівнюючи досягнення країн у сфері людського розвитку, Е.Лібанова відзначила, що у світі індекс людського розвитку зріс утричі більше, ніж в Україні. При чому в країнах першої групи – з найвищим рівнем людського розвитку, цей показник удвічі вищий, а у другій групі (куди входить і Україна) – утричі більший, ніж в Україні [1]. Таким чином, концепт посилення ролі людини як головного активу суспільства, проголошений в національних стратегічних документах, на практиці не забезпечується і є викликом національній безпеці. Вочевидь постає питання щодо необхідності модернізації та посилення інституційної спроможності державного управління в Україні у напрямі підвищення ефективності інструментарію міжнародної співпраці для забезпечення зростання індексу людського розвитку в країні.

Оскільки розв'язання соціогуманітарних проблем знаходиться у зоні відповідальності як міжнародних організацій, так і національних урядів, якісно нові виклики людському розвитку вимагають удосконалення регулятивних механізмів і на глобальному, і на національному рівнях.

В експертних колах наголошують на необхідності перегляду ролі ООН у забезпеченні сталого розвитку. Тому в нових реаліях соціогуманітарного розвитку необхідно посилити роль та удосконалити інструментарій ЕКОСОП, акцентуючи на урахуванні особливостей координації діяльності країн із перехідною економікою. Зважаючи на те, що рішення стосовно забезпечення соціогуманітарного розвитку приймаються у рамках різних

органів ООН, а фіксуються вони у відповідних документах, які мають рекомендаційний характер, ЕКОСОР має стати головним директивним органом із соціально-економічних питань. Для підвищення ефективності реалізації ухвалених на міжнародному рівні рішень також необхідно віднайти ресурс для розширення інтеграції політики між національними і міжнародними установами. Дієвим інструментом може стати запровадження більш ефективних механізмів діяльності установ ЕКОСОР на національному рівні.

Наріжним каменем запровадження управлінських рішень залишається проблема ресурсного, зокрема фінансового, забезпечення. Проблему удосконалення механізмів фінансування цілей людського розвитку доцільно вирішувати і на рівні донорів з урахуванням пріоритетів конкретних країн, і на рівні реципієнтів. Використовуючи формати міжнародної співпраці, Україні необхідно поглиблювати діалог щодо розв'язання проблем соціогуманітарного розвитку, запросивши до нього представництва Світового банку, ВОЗ, МОП, ЮНЕП, ЮНІДО, ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО та ін., а також національні недержавні організації та представників бізнесу.

Попри важливість інструментарію ЕКОСОР, ефективність діяльності організації на національному рівні багато в чому визначається якістю взаємодії з інститутами державної влади та національними особливостями організації державного управління у сфері забезпечення соціогуманітарного розвитку. Водночас неспроможність держави виконати делеговані їй у рамках міжнародної діяльності повноваження є ознакою її вразливості. Утвердження в Україні моделі соціальної держави вимагає модернізації інституційних і нормативно-правових механізмів забезпечення соціогуманітарного розвитку. В Україні прийнято «Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» та ін. нормативно-правові акти. Разом з тим, обов'язковим інструментом державного управління у цій сфері має стати ухвалення системи програмних документів, що в цілому відповідатимуть цілям людського розвитку, проголошеним ООН.

Пріоритети міжнародної діяльності України мають вибудовуватись з урахуванням новітніх технологічних, економічних, соціогуманітарних тенденцій суспільного розвитку. На державному рівні необхідно вжити заходів щодо забезпечення соціогуманітарних інтересів держави у зовнішній діяльності, активізації участі у міжнародних програмах, спрямованих на забезпечення сталого людського розвитку, а також посилення експертно-прогнозної діяльності для ухвалення управлінських

рішень випереджального характеру у сфері запобігання викликам і загрозам соціогуманітарній безпеці людини, суспільства, держави.

Література

1. Миколюк О. Україна – на 81 місці за рівнем людського розвитку / О. Миколюк // День. – 15 січ., 2016. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/ukrayina-na-81-misci-za-rivnem-lyudskogo-rozvytku>.
2. Стратегія національної безпеки України, затв. Указом Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287/2015 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
3. Charter of the United Nations // <http://www.un.org/en/charter-united-nations/index.html>.
4. Work for Human Development : Human Development Report 2015 // <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/hdr/2015-human-development-report>.